

Arkady Moshes, ohjelmajohtaja, Ulkopoliittinen instituutti
Ryhor Nizhnikau, vanhempi tutkija, Ulkopoliittinen instituutti

VALKO-VENÄJÄ ILMAN LUKAŠENKOA

MITEN SIITÄ TULI REALISTINEN SKENAARIO

Alexander Lukašenkon ”vaalivoitto” ei voi yhdistää presidenttiä ja valkovenäläisen yhteiskunnan modernia osaa. Valko-Venäjällä saattaa olla edessään sekasortoiset ajat. Tämä edellyttää, että länsi arvioi uudelleen lähestymistapansa ja tukee aiempaa enemmän niitä voimia, jotka haluavat uudistuksia ja maan eurooppalaistumista.

Puoli vuotta sitten 26 vuotta Valko-Venäjää hallinneen Alexander Lukašenkon uusi presidenttikausi näytti sovitulta jutulta. Sisäpoliittinen tilanne näytti olevan hallinnassa. Poliittinen oppositio oli sivuutettu ja rajusti heikentynyt, koska se oli ollut kyvytön yhdistämään voimiaan. Vuonna 2017 huonosta taloustilanteesta kummunneet protestit oli tukahdutettu. Hallitseva eliitti oli yhtenäinen, eikä se osoittanut merkkejä mahdollisista erimielisyyksistä.

Lännen odotettiin antavan siunauksensa istuvan presidentin voitolle. Niin EU kuin Yhdysvallat on – geopolittisista syistä – tehnyt paljon töitä parantaakseen suhteitaan Valko-Venäjään, minkä takia pakotteiden asettaminen uudelleen

näyttää epätodennäköiseltä. Valko-Venäjän johto osasi odottaa lännen olevan ”vakavasti huolestunut” vaaleihin liittyvistä säännönvastaisuuksista, mutta tällaiset julkilausumat olisi helppo ohittaa.

Myös Moskovalle Lukašenko oli varma valinta, vaikkei hän ole ihan teollisin kumppani. Niin kauan kuin hän pysyy vallassa, Valko-Venäjä ei päädy Ukrainan tielle: se ei rakenna demokratiaa eikä luottamukseen perustuvaa kumppanuutta lännen kanssa. Lukašenkon aikakaudella talousuudistusten puuttuminen on käynyt ilmeiseksi, minkä on odotettu pitävän maa riippuvaisena Venäjän tukiaisista, halvasta energiasta ja markkinoista.

Vaalien alla kävi kuitenkin ilmi, että laskelmointi epäonnistui.

Poliittisesti kokemattomat ihmiset, kuten pankkiiri Viktor Babariko, bloggari Sergei Tihanovski ja myöhemmin hänen vaimonsa Svetlana keräsivät ympäri maata satoja tuhansia tukijoita, jotka kirjoittivat nimensä tukijalistoille ja kokoontuivat suurmielenosoituksiin. Vuoden 2020 vaalit muuttuivat Lukašenkon presidentinuran haastavimmiksi, ja se vaatii selittämistä.

Perimmäinen syy on suurentunut kuilu maan vanhanaikaisen johtajan ja nykyaikaisen, koulutetun ja yhä avoimemman valkovenäläisen yhteiskunnan välillä. Valko-Venäjän muutoksenvastainen johtaja edustaa vanhentuneita näkemyksiä ja arvoja. Maata hallitsee joukko hallinto- ja turvallisuusviranomaisia, joiden henkilökohtainen lojaalius

on tuloksellisuutta tärkeämpää. Presidentti ei voi taata kansaisille kunnollista hyvinvointia.

Lukašenkon asenne covid-19-pandemiaan oli alkusysäys protestiliikkeelle, sillä se oli ristiriidassa valkovenäläisten kulttuuristen konventioiden kanssa. Presidentti kieltäytyi jääräpäisesti tunnustamasta viruksen aiheuttamaa vaaraa, aloittamasta karanteeneja ja tukemasta ihmisiä ja yrityksiä taloudellisesti. Julkilausumissaan hän jopa syyllisti uhreja halventavasti. Tämän seurauksena jopa presidentin perinteiset tukijat kääntyivät häntä vastaan.

Lukašenkon kampanja sellaisenaan oli virheiden sarja, mikä saattoi jälleen osoittaa, että hän on pudonnut kansan pulssilta ja hänen vaistonsa ovat pettäneet. Yksi suurimmista kömmähdyksistä oli Svetlana Tihanovskayan mahdollisuuksien aliarvioiminen. Hänestä tuli Lukašenkon tärkein vastaehdokas. Lukašenko piti Tihanovskayaa ja hänen kampanjansa muita johtavia naisia ”tyttöinä”, jotka eivät olleet hänen huomionsa arvioisia.

Toinen suuri virhe oli pakkomielille, että Venäjä olisi sekaantunut vaaleihin, mikä huipentui venäläistaistelijoiden pidätyksiin Valko-Venäjällä. Ongelma on, että merkittävä osa valkovenäläisistä äänestäjistä ja luultavasti enemmistö presidentin äänestäjistä

piti sitä epäuskottavana, koska he eivät yleisesti näe Venäjää uhkana. Mielikuva Venäjästä ja Valko-Venäjältä veljeskansana on vaikuttanut Lukašenkon kannattajiin vuosikymmeniä ja he uskovat, että Krimin liittäminen Venäjään oli ukrainalaisten itsensä aikaansaannos. Ne valkovenäläiset, jotka pitävät taas Venäjää turvallisuushuolena, eivät näe Lukašenkoa ratkaisuna. Hän ei kunnioita valkovenäjän kieltä eikä maan historiallisia symboleja. Lukašenko on tehnyt liian vähän vakuuttaakseen äänestäjät päinvastaisesta.

Kun sanat eivät vakuuta, väärennökset ja pidätykset astuvat kuvaan. Vaalien alla useita vahvoja ehdokkaita vangittiin ja yksi joutui pakenemaan maasta. Vuoden 2020 vaalit Valko-Venäjällä eivät ilmeisesti olleet rehelliset eivätkä vapaat. Turvallisuuskoneiston erikoisjoukkojen paine mursi rauhanomaiset protestit.

Lukašenkon viimeisin voitto tuo hänelle kuitenkin vain väliaikaisen helpotuksen. Valko-Venäjän johtaja on nyt poliittisesti aiempaa heikompi. Millään hänen lupauksillaan ei ole uskottavuutta, ja hän yrittää varoa massiivisten sortotoimien kasvattamista, koska se vain lisäisi laajamittaisia kielteisiä reaktioita kansalaisten keskuudessa. Kuilu yhteiskunnan ja presidentin

välillä syvenee, ja enemmän tai myöhemmin mielenosoittajat voitavat, kuten Ukrainan ja Armenian tapauksissa. Toisin sanoen skenaariorio Valko-Venäjältä ilman Lukašenkoa on muuttunut todeksi.

Tämä voi kuitenkin myös merkitä sekasortoisia aikoja Valko-Venäjälle ja lännelle. Lännen, joka Lukašenkon tavoin arvostaa valkovenäläistä ”vakautta”, on valmistauduttava haasteeseen. Sen on otettava opiksi virheistään Ukrainassa, missä se ei ennakoanut tulevaa kriisiä. Vuoden 2014 Ukrainan vallankumouksen aikana EU:n edustajat neuvottelivat Viktor Janukovytsin vallassaolon jatkosta, mitä ukrainalaisten oli mahdoton hyväksyä. EU:n olisi syytä keskittyä vähemmän loputtomiin ja hyödyttömiin ”dialogeihin” Valko-Venäjän hallinnon kanssa ja tukea sen sijaan niitä yhteiskunnallisia toimijoita, jotka haluavat muutosta, uudistuksia ja maan kehitystä, ja jotka näkevät Valko-Venäjän modernina eurooppalaisena maana.

Toisin kuin vuoden 2010 vaalien aikaan, valkovenäläiset mielenosoittajat eivät enää heiluta EU-lippuja. Eurooppa ei ole heille enää toivon lähde. Se on yhtä valitettavaa kuin loogista ottaen huomioon lännen politiikan Valko-Venäjää kohtaan. Tämän politiikan on nyt selvästi aika muuttua. /